

natuur & milieu

Werkgroep Florakartering Drenthe viert 30-jarig bestaan

Het systematisch onderzoek naar de Drentse flora begon met een excursie vanuit Veldstudiecentrum Orvelte in september 1982. Veertig vrijwilligers trokken het veld in om wilde planten op streeplijsten te noteren. Tot 1995 werd op deze manier de hele provincie geïnventariseerd. Dat resulteerde in 1999 in de uitgave van het standaardwerk *Atlas van de Drentse Flora*. Op 18 februari 2012 huldigde Ali Edelenbosch in De Meent in Zuidlaren drie mensen van het eerste uur: Bert Takman, Ate Dijkstra en Ben Hoentjen. Zij ontvingen de Drentse Floraprijs 2012, bestaande uit het in eikenhout gesneden logo van de werkgroep, bloem en blad van de Zweedse kornoelje. Moet de landelijke karteringsgroep Floron wegens bezuinigingen met haar werk stoppen, de Drentse werkgroep gaat (voorlopig) door. Door klimaatverandering en ingrepen in het landschap verandert de flora. Via de Nieuwsbrief houdt de werkgroep geïnteresseerden daarvan op de hoogte.

Wie de kilo's zware, achthonderd pagina's tellende *Atlas van de Drentse Flora* in handen neemt en bekijkt, voelt en ziet dat in de negentiger jaren een groots werk is verricht. Voor 1980 waren diverse instanties doende wilde planten te noteren in hun terreinen, zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Stichting Het Drentse Landschap en de Provinciale Florakartering. In 1981 stelde Ate Dijkstra van de Provincie aan Bert Takman van Staatsbosbeheer voor

Ate Dijkstra en Ben Hoentjen verwerkten de gegevens in het Provinciehuis. In 1995 waren dat 400.000 gegevens uit 2800 kilometerhokken. Na 1995 begonnen acht mensen de tekst van de atlas te schrijven. Op 19 november 1999 werd het standaardwerk gepresenteerd in de Statenzaal van het Provinciehuis in Assen. Ali Edelenbosch, toen gedeputeerde voor natuur en landschap, nu voorzitter van Stichting Het Drentse Landschap, nam het eerste exemplaar in ontvangst. Voor de wijze waarop ze zich voor de natuur in Drenthe heeft ingezet, ontving ze als eerste in 2007 de Floraprijs van Drenthe. Op 18 februari jl. overhandigde ze deze prijs aan Bert Takman, Ate Dijkstra en Ben Hoentjen. Het logo van de WFD is de Zweedse kornoelje, een plant die nog op enkele plekken in de provincie voorkomt. Het logo werd in eikenhout gesneden door kunstenaar Johanna Nijlunsing uit Glimmen. Twee van de drie kunstwerken sneed ze uit de gedeeltelijk geblakerde gebinten van de afgebrande schaapskooi van Westerbork.

Botanische landlopers

Gaan ze diep gebukt onder de zorgen des levens of is er iets anders aan de hand. Fietsers en wandelaars schudde soms het hoofd om het groepje mensen in het veld. Rugzak op de gebogen rug, notitieboekje en flora in de handen. „Wat zoekt u daar eigenlijk”, vraagt een afgestapte fietser. Altijd wil de vrijwilliger van de

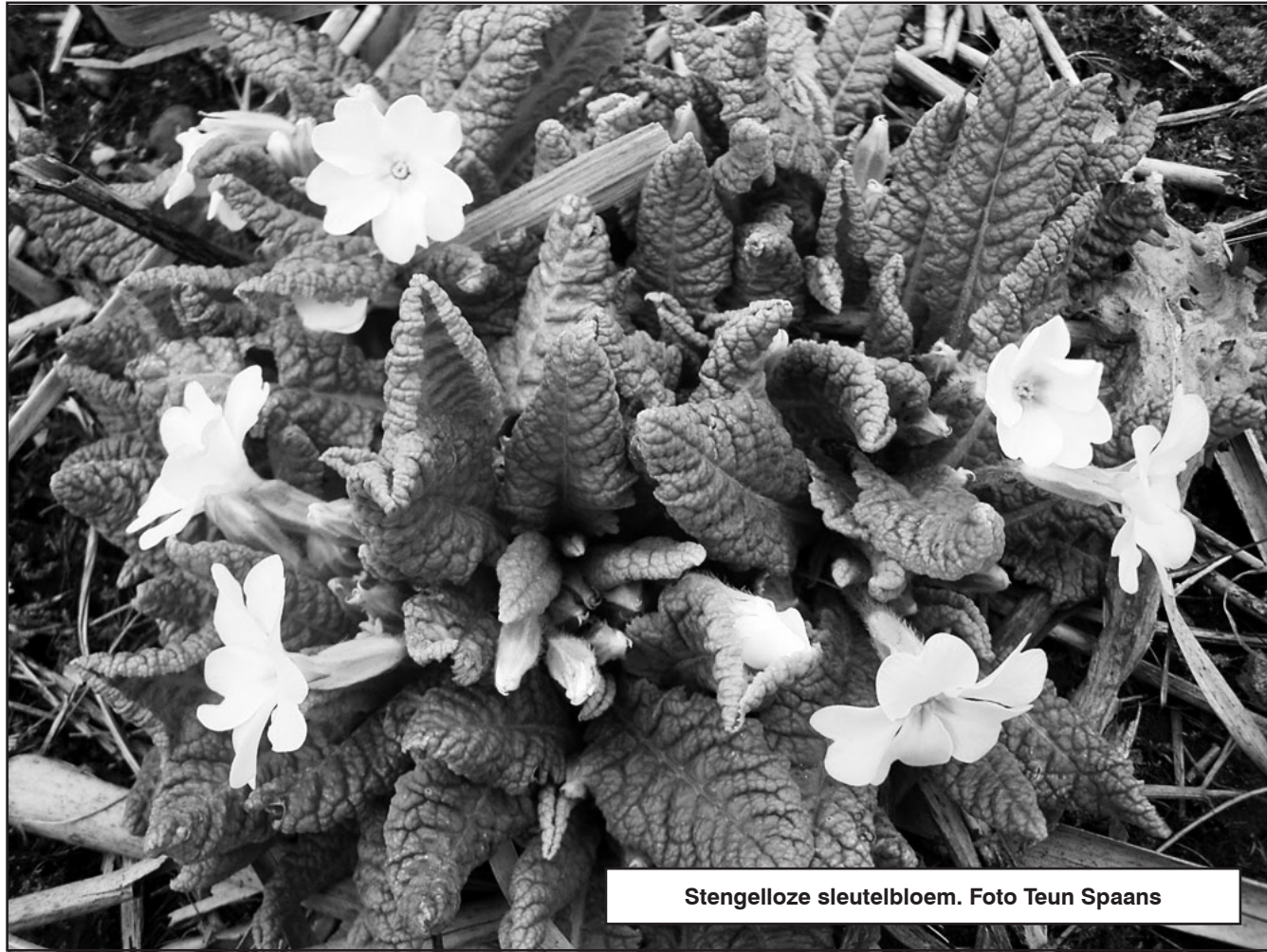
1913 bewerkt door dr. H.J. Calkoen. Mijn vader had 2,75 gulden betaald voor deze in kleur geïllustreerde flora. In 1859 trokken de heren Van der Sande en Suringar lopend en per koets (of wellicht trekschuit) van Meppel naar Hoozevee. Later gingen ze naar Coevorden, Emmen, Roswinkel en Zwartemeer. Alle wilde planten schreven ze op. In het toen nog levend hoogveen van de meerstallen bij Zwartemeer vonden ze de nu verdwenen bokjessteenbreek en drie soorten zonnedauw, waaronder de nu zeldzame lange zonnedauw. In akkers ontdekten ze de gele ganzenbloem en het vlaswarkruid. Ze zagen de dotter in natte graslanden en wilde tijm. Het madeliefje bleek in die tijd een zeldzame plant. Over de jeneverbesstruik zeggen ze: somwijlen een waar bosch vormende. Rond Hoozevee was toen het meeste veen afgegraven. De heren merkten op: somwijlen zijn er streken, zoo als bij Hoozevee, met schoone bosschen. Die bossen bestaan uit loofhout met ondergroei van blauwe en rode bosbes, dalkruid, salomonszegel en zes varensoorten. Weeda: „Uitsluitend mannen hielden zich bezig met de flora. Pas na 1900 komen enkele vrouwen in beeld.” De zaal in De Meent rondkijkend, constateerde hij bijna evenveel mannen als vrouwen als botanische landlopers.

Drents Florameetnet

De vegetatie in Drenthe wordt uniformer en daardoor saai. Er is een toename van wilde planten die overal in Nederland voorkomen. Een heideveld is bijna net zo voedselrijk geworden als een beekdal. Deze conclusies trok WFD-medewerker Edwin Dijkstra uit tien jaar onderzoek via het Drents Florameetnet. Het meetnet is in 2001 opgezet voor een periode van tien jaar, maar zal met één jaar worden verlengd tot en met 2012. Met name de toename van stikstof uit de lucht blijkt funest voor de van oorsprong voedselarme flora van Drenthe. Daardoor kreeg de bodem een hogere zuurgraad, dus werd meer basisch. Dat is slecht voor soorten als zonnedauw en andere planten van het voedselarme natte heidemilieu. Enkele wilde planten profiteren van een hogere zuurgraad (pH 7), zoals de vrij algemene brede wespenorchis. In Drenthe is een hogere temperatuur door de opwarming van de aarde nog nauwelijks merkbaar. In vergelijking met de temperatuur tijdens de atlasperiode is geen noemenswaardig verschil gemeten. Dijkstra vergeleek dit fenomeen met de uitkomsten van het Florameetnet Eindhoven. In Brabant is wel een verhoging van de temperatuur geconstateerd. Dientengevolge verandert daar de flora door opwarming. In Drenthe vond een verschuiving plaats van het vochtgetal. De bodem wordt droger. Algemene conclusie: de Drentse bodem wordt voedselrijker, droger en minder zuur. In de toekomst zal dat geleidelijk invloed hebben op het voortbestaan van wilde planten van arme zandgrond en natte heidevelden.

Stengelloze sleutelbloem

Rogier Kleine is student biologie aan de Universiteit van Amsterdam. Op 18 februari presenteerde hij op uitstekende wijze zijn stageonderzoek over de bijna teloorgang van de

Stengelloze sleutelbloem. Foto Teun Spaans

stengelloze sleutelbloem in Drenthe. Ooit was deze *Primula* karakteristiek voor de provincie, maar staat de laatste decennia ernstig onder druk. Er zijn nog drie geïsoleerd liggende populaties, waaronder de meest vitale bij Gasteren. Genetische uitwisseling tussen de populaties is niet mogelijk. Rogier zette een plan op om deze prachtige wilde plant van de ondergang te redden. *Primula*'s hebben twee manieren van bestuiving. Hij verzamelde zaden van

zullen Lanjouw kennen van excursies langs de Drentse Aa. De stengelloze sleutelbloem krijgt met hulp van bevogenden mensen weer een kans in Drenthe.

Nogmaals Hoozevee

Hans Dekker woont in Hoozevee en werkt in het Drentse natuurbeheer, onder andere in de nationale parken. Hij staat bekend als orchideeën

Aa te deponeren. Zo ontstonden er schitterende orchideeënvelden aan de Harm Smeengelaan en langs het Oude Diep ter hoogte van de Toldijk.

Hier bloeien de brede orchis, gevlechte orchis, gevlechte rietorchis en moeraswespenorchis. Groeiplaatsen van gevlechte orchis en welriekende nachtorchis bevinden zich in de nabijheid van de Boerenveense Plas en in het Dwingelderveld. Ieder jaar doet Hans Dekker nieuwe vond-

Ronde zonnedauw in bloei.

Eikenhouten Drentse Floraprijs 2012.

om alle gegevens te bundelen. Hij wilde de flora van Drenthe zichtbaar maken middels verspreidingskaarten van elke plantensoort in een atlas. Het voorbeeld kwam in 1982 in de vorm van Vogels van Drenthe, een atlas met verspreidingskaarten van in Drenthe broedende vogels. De Werkgroep Florakartering Drenthe (WFD) werd opgericht en later in een stichting omgezet. Tientallen vrijwilligers namen één of meer kilometerhokken voor hun rekening en schreven alle wilde planten op die ze daar vonden.

WFD uitleg geven. Je moet immers wel bijna met je neus over de grond naar de kleinste plantjes als dwergbloem, dwergvlas, draadgentiaan en oeverkruid zoeken. Eddy Weeda is de florist van Nederland. Hij vertelde de negentig aanwezigen tijdens de Drentse Floradag op 18 februari over twee botanische landlopers uit 1859. Dat waren C.M. van der Sande La-coste en W.F.R. Suringar. Die laatste naam kwam me bekend voor. Van mijn vader erfde ik de Zakflora van prof. dr. W.F.R. Suringar uit 1870, in

Door Hero Moorlag

Ali Edelenbosch (rechts) overhandigde de floraprijs aan Bert Takman, Ate Dijkstra en Ben Hoentjen. Foto's Hero Moorlag

goede kruisingen en planten met een hoge productie. De kiemprouwen in zaibakken mislukten. Rogier zaaide daarna zaden van Drentse stengelloze sleutelbloemen in de tuin bij de universiteit in Amsterdam. Deze proef slaagde. In 2013 wil hij beginnen met de herintroductie van de zaailingen in Drenthe. Niet alleen in het gebied van de Drentse Aa, maar ook op plekken waar ze vroeger voorkwamen. Daartoe heeft hij contact gezocht met Hendrik Lanjouw, oudgediende bij Staatsbosbeheer. Lanjouw kent de plekken van vroeger. Veel mensen

deeënspecialist. Samen met Karel Kreutz schreef hij *De Orchideeën van Nederland* (2000), een ruim vijfhonderd pagina's zeer fraai geïllustreerd standaardwerk. In Drenthe trof hij zestien soorten orchideeën aan. Vijf soorten zijn uit de provincie verdwenen. Op de WFD-dag liet Dekker vooral de groeiplaatsen van orchideeën bij Hoozevee zien. In enkele gevallen zijn ze hier spontaan gekomen langs het Oude Diep. In de meeste gevallen zijn de groeiplaatsen ontstaan door op de juiste plekken hooi uit het gebied van de Drentse

sten van orchideeën in de omgeving van Hoozevee. Nou nog kruidenrijke akkerranden in het buitengebied en behoud van overhoekjes. Vogelaar Ben Koks vertelde over het succes van deze ingrepen in het akkerland van Groningen. Geelgors, gele kwikstaart, veldleeuwerik, patrijs, kwartelkoning en grauwe kiekendief keerden hier terug, nadat boeren hadden ingestemd met de aanleg van faunaranden langs hun akkers. Het buitengebied van Hoozevee is groot. Kansen voor de gemeente om echt iets aan natuurbeheer te doen.

Moeraswespenorchis.

